

yan Selâhaddin'in bu haberi gülerek karşıladığını, kendisinin Mevlânâ tarafından seçildiğini, onun hakikatine ayna olduğunu, bu sebeple kendisine bir şey yapılamayacağını söylediğini bildirmektedir (*İbtidânâme*, s. 92-93). Mevlânâ da Selâhaddin hilâfet makamına geçtikten sonra eski dostlarından Çavuşoğlu'nun ona düşman olduğunu belirtmek suretiyle müridlerin kışkançlığına işaret etmektedir (*Fîhi mâ fîh*, s. 89). On yıl kadar Mevlânâ'nın halifeliğini yapan Selâhaddin-i Zerkûb 1 Muharrem 657 (29 Aralık 1258) tarihinde vefat etti ve semâlar eşliğinde Sultânülulemâ Bahâeddin Veled'in sol yanına defnedildi. Mevlânâ, Zerkûb'un yerine Hüsâmeddin Çelebi'yi tayin etti.

Selâhaddin-i Zerkûb ilk Mevlevî kaynaklarında bâtını zâhirine galip, çokça rîyâzette bulunan, gaybû'l-gayb âleminde haberler veren, sırları keşfeden, zâhirde avamdan görünüp bâtında ârifler zümresinden olan bir sûfî diye tanıtılır. Eflâkî'ye göre Seyyid Burhâneddin, Sultânülulemâ Bahâeddin Veled'den kendisine itikâl eden söz fesahatini Mevlânâ'ya, hal güzelliğini de Selâhaddin-i Zerkûb'a vermiştir (*Âriflerin Menkıbeleri*, II, 122). Eflâkî'nin Selâhaddin'in halleri ve makamıyla ilgili rivayetleri dikkate alındığında onun sülûkünün başlangıcında amel ve hallerinin güzelliğini zihninde tahayyül etmesiyle çeşitli renklerde nurlar müşahade ettiği, ancak Mevlânâ'ya mânevî nisbetinin artması sonucunda renksizlik ya da fenâ-yi hakîkî mertebesine ulaştığı, okuma yazma bilmeyip konuşurken kelimeleri sıkça yanlış telaffuz etmekle birlikte derin bir mârifete sahip olduğu görülmektedir. Nitekim, "Ârif kimdir?" diye sorulduğunda Mevlânâ'nın, "Ârif sen sustuğın halde senin sırrından bahsedemiyorsun, bu da Şeyh Selâhaddin'dir" demesi bunu teyit etmektedir (*a.g.e.*, II, 131). Sultan Veled babasının Şems-i Tebrîzî'yi güneşe, Selâhaddin-i Zerkûb'u aya, Hüsâmeddin Çelebi'yi yıldıza benzettiğini kaydeder (*İbtidânâme*, s. 143). Mevlânâ, divanında onu "Salâh-ı hakk u dîn, Salâh-ı dîn, Salâh-ı dil ü dîn, Salâhu'd-dîn" gibi mahlaslarla yetmişin üzerinde yerde anmaktadır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Divân-ı Kebîr* (trc. Abdülbâkî Gölpinarlı), Ankara 1992, I, 135, 251, 281; II, 28, 36, 57, 58; III, 100, 285, 289, 388, 422; IV, 62, 89, 172, 189, 258, 275, 292, 298-299; V, 131, 137, 155, 204, 229, 340, 404, 408, 417, 484; VII, 196, 202, 205, 217, 309, 312, 374, 418, 424, 435, 465, 512, 605, 626; a.mlf., *Fîhi mâ fîh* (trc. Ahmed Avni Konuk, haz. Selçuk Eraydın), İstanbul 1994, s. 89; Ferîdün-i Sipehsâ-

lâr, *Risâle: Mevlânâ ve Etrafındakiler* (trc. Tahsin Yazıcı), İstanbul 1977, s. 131-138; Sultan Veled, *İbtidânâme* (trc. Abdülbâkî Gölpinarlı), Konya 1976, s. 79-80, 87-93, 105-109, 137-143; Ahmed Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri* (trc. Tahsin Yazıcı), İstanbul 1989, II, 120-152; Devletşâh, *Tezkire* (trc. Necâti Lugal), İstanbul 1977, II, 250-251; İsmâil Rusûhî Ankaravî, *Şerh-i Mesnevî*, İstanbul 1289, II, 209-210; Sahih Ahmed Dede, *Mevlevîlerin Tarihi* (haz. Cem Zorlu), İstanbul 2003, s. 151-176; Abdülbâkî Gölpinarlı, *Mevlânâ Celâleddin*, İstanbul 1952, s. 103-112; Bediüzzaman Fîrûzanfer, *Mevlânâ Celâleddin* (trc. Feridun Nafiz Uzluk), İstanbul 1997, s. 249-267; Fr. Lewis, *Rumi: Past and Present, East and West*, Oxford 2000, s. 205-214; Nuri Şimşekler, "Hz. Mevlânâ ve Selâhaddin-i Zerkûb", *Mevlânâ Panellerinde Sunulan Bildiriler I*, Konya, s. 41-48; Celâleddin Hümâî, "Velednâme'ye Göre Mevlânâ'nın Ailesinin ve Dostlarının Hayat Hikâyetleri", *Mevlânâ Araştırmaları I* (trc. Adnan Karaismaioğlu), Ankara 2007, s. 23-25; Reşat Öngören, "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", *DİA*, XXIX, 444.

SEMİH CEYHAN

SELÂM

(السلام)

Allah'ın isimlerinden
(esmâ-i hüsnâ) biri.

Sözlükte *selâm* (*selâmet*) "bedenî ve ruhî hastalık, eksiklik ve kusurlardan uzak olma" anlamında kullanılır. Allah'a nisbet edildiğinde "her türlü eksiklik, acz ve kusurdan, yaratılmışlara özgü değişikliklerden ve yok oluştan münezze olan, selâmetin kaynağı olup esenlik veren" şeklinde açıklanır (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "slm" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "slm" md.; *Kâmus Tercümesi*, "slm" md.).

Selâm ismi Haşr sûresindeki âyetle (59/23) altı ilâhî isimle birlikte ve kuddûs ile mü'min arasında zikredilmiştir. Bunun dışında "kurtarmak, esenlik vermek" mânasında fiil kalıbıyla Allah'a nisbet edilmiş, Yâsîn sûresinde (36/58) Cenâb-ı Hakk'ın cennet ehline doğrudan veya melekler vasıtasıyla selâm vereceği belirtilmiştir. İbnü'l-Cevzî, Kur'an'da geçen "sübülû's-selâm" ile "dârû's-selâm" terkiplerindeki selâm kelimesinin Allah'ın ismi olarak yorumlanabileceğini söylemişse de (*Nüzhetü'l-a'yûn*, s. 356) bu telakkî itibar görmemiştir. Sâffât sûresinin bazı âyetlerinde (37/79, 109, 120, 130) Hz. Nûh, İbrâhîm, Mûsâ, Hârûn ve İlyâs'a, 181. âyetinde bütün resullere Allah'ın selâmı nisbet edilmiştir. Bunun yanında müminlerden Allah'a arz edilen selâm ve teslimiyet on beş kadar âyette yer almaktadır (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "slm" md.).

Selâm İbn Mâce ile Tirmizî'nin esmâ-i hüsnâ listesinde bulunmaktadır ("Du'â", 10; "Da'avât", 82). Namazdan çıkış selâmının ardından okunan ve, "Allâhümme ente's-selâm ve minke's-selâm" diye başlayan tâzim ifadesinde selâm hem Allah'ın ismi olarak zikredilmekte hem de selâmetin O'ndan geldiği belirtilmektedir (Müslim, "Mesâcid", 135-136; Ebû Dâvûd, "Vitr", 25; Tirmizî, "Şalât", 108). Abdullah b. Mes'ûd'un naklettiğine göre Resûlullah'ın arkasında namaz kılan sahâbîler tahiyat otururken ilk zamanlar, "Allah'a kullarımdan selâm olsun, falana falana selâm olsun" anlamında ifadeler kullanıyordu. Bundan haberdar olan Hz. Peygamber, "Allah'a selâm olsun" demeyin, Allah selâmın kendisidir, fakat siz şöyle söyleyin" buyurmuş ve bilinen Tahiyat duasını öğretmiştir (Buhârî, "Ezân", 150; Müslim, "Şalât", 55-58).

Selâmın, Kur'an'da yer aldığı âyetle kuddûs ile mü'min isimleri arasında bulunması içeriğinin belirlenmesinde yardımcı olmaktadır. Âlimlerin genellikle kabul ettiğine göre selâmın temel muhtevası belirlenirken kelimenin sıfat anlamında isim olduğu veya "zü's-selâm" şeklinde terkip mânası taşıdığı göz önünde bulundurulur. Buna göre bu ismin ilk mânası "yaratılmışlara özgü acz ve eksikliklerden münezze olan" şeklindedir. Bu ifade zât-ı ilâhiyenin zâhiri ve bâtını kusurlar, değişikliğe mâruz kalma ve zeval bulup ortadan kalkma gibi hususlardan münezze olduğunu belirtir. Aynı muhteva kuddûs isminde de mevcuttur. Selâmın ikinci anlamı makâm-ı ulûhiyyetin selâmet kaynağını teşkil etmesidir. Bu ise mü'min isminin muhtevasında da yer alır. Ayrıca Hz. Peygamber'in namazlardan sonra tekrar ettiği tâzim niyazında "ve minke's-selâm" (esenlik sendendir) ifadesi bu anlamı vurgulamaktadır. Bazı âlimler, selâmın bir mânasının da müminlerin Allah'ın azabından emin bulunması şeklinde olduğunu söyler (Mâtürîdî, s. 51; Hattâbî, s. 41; Kuşeyrî, s. 28). Gazzâlî selâm isminin içeriğini incelerken sözü edilen üç mânaya işaret etmiş, Ebû Bekir İbnü'l-Arabî de bu mânaların selâmın muhtevasını oluşturduğunu belirtmiştir (*el-Mağşadü'l-esnâ*, s. 73-74; *el-Emedü'l-aşkâ*, vr. 31^b). Kâdî Abdülcebâr ise kelimenin aslında masdar olduğunu göz önünde bulundurarak "selâmet veren" mânasının mecaz özelliği taşıdığını ileri sürmüştür (*el-Muğnî*, XX/2, s. 212-213). D. B. Macdonald, "Allah" maddesinde (*İA*, I, 363) selâm vasfının "hristiyan âyinlerinde okunan ibarelerden Peygamber'de kalan müphem bir ha-

tıra eseri" olabileceğini söylemek suretiyle Kur'an ve hadis başta olmak üzere İslâm literatürünü bilmezlikten gelmiş, Resûlullah'ın kilise ve âyinlerle hiçbir ilgisinin bulunmadığı gerçeğini göz ardı etmiştir.

Kuşeyrî'ye göre selâm isminden kulun alabileceği nasip, onun selim bir kalple mevlâsına ulaşmasıdır. Selim kalp kin, hıyanet, kötü niyet ve hasedin bulunmadığı bir ruhî ve ahlâkî yapı demek olup buna sahip bulunan kimse bütün müslümanlara karşı iyi niyet besler, hissettiği kötü duygular sebebiyle onları değil kendini suçlar (*et-Tahbîr*, s. 29). Gazzâlî, benzer bir yorum yaptıktan sonra kişinin selim kalp ile rabbine kavuşabilmesi için fikrî yeteneklerinin ters yüz olmamasının şart olduğunu belirtir, bunun da ancak aklın daima nefse hâkim kılınmasıyla gerçekleşebileceğini söyler (*el-Mağşadü'l-esnâ*, s. 74). Âlî, samed, kuddûs ve mü'min isimleriyle anlam yakınlığı içinde bulunan selâm "aciz ve eksiklik niteliklerinden münezze olan" mânasıyla zâtî-selbî, "esenlik veren, zulmünden emin olunan" mânasıyla fiilî isim ve sıfatlar içinde yer alır.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (nşr. Sıdkî Cemîl el-Atâr), Beyrut 1415/1995, XXIII, 26-28; Mâtürîdî, *Âyât ve süver min Te'vîlâtî'l-Kur'ân* (nşr. Ahmet Vanlıoğlu – Bekir Topaloğlu), İstanbul 2003, s. 51; Hattâbî, *Şe'nü'd-du'â* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekâk), s. 41; Ebû Abdullah el-Halîmî, *el-Minhâc fî şû'abi'l-imân* (nşr. Hilmi M. Fûde), Beyrut 1399/1979, I, 195, 196; Kâdî Abdülcebbar, *el-Muğnî*, XX/2, s. 212-214; Abdülkâhîr el-Bağdâdî, *el-Esmâ' ve's-şifât*, Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 497, vr. 119^b-121^b; Kuşeyrî, *et-Tahbîr fî't-tezkîr* (nşr. İbrâhîm Besyûnî), Kahire 1968, s. 28-29; Gazzâlî, *el-Mağşadü'l-esnâ* (Fazluh), s. 40, 73-74, 172-173; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *el-Emedü'l-ağşâ*, Hacı Selim Âğa Ktp., nr. 499, vr. 31^{a-b}; İbnü'l-Cevzî, *Nûzhetü'l-a'yûn*, s. 356; Fahrreddin er-Râzî, *Levâmi'u'l-beyyinât* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'd), Beyrut 1404/1984, s. 196-198; Ebû'l-Berekât en-Nesefî, *Medârikü't-tenzîl* (nşr. Mervân Muhammed eş-Şa'âr), Beyrut 1416/1996, IV, 18; D. B. Macdonald, "Allah", *IA*, I, 363.

BEKİR TOPALOĞLU

SELÂM

(السلام)

Müslümanların karşılaştıklarında birbirlerine sağlık ve esenlik dilemeleri anlamında bir terim.

Sözlükte "kusursuz olmak, kurtulmak, rahatlamak" anlamındaki selâm Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde "eman, kurtuluş, esenlik, barış" mânaları yanında "selâmlama" anlamında da geçer. Kur'an'da bazan

tahiyye kelimesi ve türevleriyle ifade edilen selâm (en-Nisâ 4/86), karşılaşan iki kişiden birinin diğerine "selâmün aleyküm" (es-selâmü aleyküm: Selâm sizin üzerinize olsun, Allah sizi her türlü kaza ve belâdan korusun) demesi, diğerinin de buna aynı mânada olmak üzere "aleyküm selâm" (ve aleykümüs-selâm) diye hayır duada bulunmasıdır. Selâmda yaygın biçimde bu ifadeler kullanılmakla birlikte "es-selâmü aleyküm ve rahmetüllâhi ve berekâtüh" ifadesiyle verilip "ve aleykümüs-selâm ve rahmetüllâhi ve berekâtüh" ifadesiyle alınabilmektedir. İslâm âlimleri selâm vermenin sünnet, almanın farz olduğunu ve selâm verenin alana göre daha fazla sevap kazanacağını belirtmiştir (Mevsîlî, IV, 164).

Müslümanlar arasında bilinen şekilde selâmlaşmanın hicretten sonraki yıllarda başladığı anlaşılmaktadır. Resûl-i Ekrem'i öldürmek maksadıyla Mekke'den Medine'ye gelen ve niyeti anlaşıp tutuklanan Umeyr b. Vehb el-Kureşî'nin, Resûlullah'ı o dönemin âdetine göre, "Sabahınız hoş olsun" diyerek selâmlaması üzerine Allah'ın resulü şöyle demiştir: "Allah bize luftuza bulunarak seninkinden daha hayırlı olan ve cennet ehli tarafından da kullanılan 'es-selâm' sözüyle selâmlaşmayı öğretti" (İbn Hişâm, II, 661-662). Aynı zamanda Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinden olan selâm kelimesi Kur'an-ı Kerim'de kırk kadar âyette geçer. Bu âyetlerin bazılarında selâm veya selâmün aleyküm şeklindeki sözlerin daha önceki bazı peygamberler zamanında da kullanıldığı (Meryem 19/33, 47) meleklerin Hz. İbrâhîm'e ve Nûh'a gittiklerinde (Hûd 11/48, 69; el-Hicr 15/52; ez-Zâriyât 51/25), yine meleklerin cennet ehline (er-Ra'd 13/24; el-Hicr 15/46; en-Nahl 16/32; ez-Zümer 39/73; Kâf 50/34), cennet ehlinin birbirlerine (Yûnus 10/10; İbrâhîm 14/23), Allah'ın mümin kullarına (el-Ahzâb 33/44; Yâsîn 36/58), peygamberlere (es-Sâffât 37/79, 109, 120, 130, 181) bu şekilde selâm verdiği, Resûl-i Ekrem'e de kendisine gelen müminlere selâmün aleyküm diye hitap etmesinin emredildiği (el-En'âm 6/54) haber verilmektedir. Bir âyette de selâmlanan kişinin selâma aynı ifade ile karşılık vermesi veya daha güzel bir ifade kullanarak muhatabına hayır duada bulunması emredilmekte (en-Nisâ 4/86), bir hadiste de daha güzeliyle mukabele etmiş olmak için yapılan ziyadelerle ayrıca sevap verileceği belirtilmektedir (Tirmizî, "İstîzân", 2). Hz. Peygamber selâm vermeyi sevap kazandıran (Buhârî, "İmân", 20) ve cennete girmeye vesile olan (Tirmizî, "Kıyâme", 42), önemli amellerden biri olarak tarif etmiş

müslümanların çokça selâmlaşmasının karşılıklı sevgiyi arttıracaklarını (Müslim, "İmân", 93; Ebû Dâvûd, "Edeb", 142), hayır ve bereket getireceğini (Tirmizî, "İstîzân", 10) ve insanı Allah'a yaklaştıracaklarını (Ebû Dâvûd, "Edeb", 133) bildirmiş, selâm vermekten kaçınmanın bir tür cimrilik olduğunu söylemiştir (İbn Hibbân, X, 349-350). Âyet ve hadislerde geçen selâmlaşma ifadeleri dinin ana kaynaklarında yer alması sebebiyle mânevî bir değere ve özellikle ayrı dilleri konuşan müslümanlar arasındaki iletişimde bir nevi sembol işlevi görmesi bakımından özel bir öneme sahip olmakla birlikte, selâmlaşmanın asıl amacı karşılıklı sevgi, dostluk, iyi niyet ve güzel dileklerin açıklanması olduğundan, her dilde bu gayeyi gerçekleştirecek uygun ifadelerle selâmlaşma görevinin yerine getirilebileceği açıktır.

Herkesin birbirine selâm vermesini istediği için yolda karşılaştığı çocuklara da selâm vermeye özen gösteren Resûl-i Ekrem (Müslim, "Selâm", 14, 15) küçüklerin büyüklere, binekli, atlı veya arabalı olanların yayalara, yürüyenlerin oturanlara, arkadan gelenlerin önlerinde gidenlere, iki grup karşılaştığında az olanların çok olanlara selâm vermesini tavsiye eder (Buhârî, "İstîzân", 4, 5, 6, 7; Müslim, "Selâm", 1), mescidde kadınlardan oluşan bir cemaat gördüğünde onlara uzaktan selâm verir, selâm verdiği anlaşılsın diye de eliyle işaret ederdi (Müsned, VI, 458). Resûlullah, sadece yolda karşılaşılan veya başkasının evine misafir giden kimselerin değil kendi evine girenlerin de evde bulunan anne, baba, eş, çocuk ve akrabasına selâm vermesini emretmiştir (Tirmizî, "İstîzân", 10), "Evlere girdiğiniz zaman kendinize selâm verin" (en-Nûr 24/61) âyeti, evde kimse olmasa da evine giren kişinin kendi kendine selâm vermesi gerektiği şeklinde yorumlanmıştır (İbn Kesîr, VI, 94-95). İki grup insan birbiriyle karşılaştığında içlerinden birinin selâm vermesi, diğer gruptan da bir kişinin verilen selâmı alması yeterli görülmüş (Ebû Dâvûd, "Edeb", 141), bir meclisten veya birinin yanından ayrılan kişinin ayrılırken de selâm vermesi istenmiştir (Tirmizî, "İstîzân", 15). Selâm verirken veya alırken eğilmek doğru görülmemiştir.

Hz. Peygamber selâm verdiği zaman herkesin duyması ve selâm vermenin önemini anlaşılmaları için bazan birkaç defa selâm verirdi (Buhârî, "İlim", 30). Bununla birlikte uyuyan veya rahatsız edilmemesi gereken bir kimse bulunduğunda sadece uyanık olanlara iştîrecek şekilde alçak sesle selâm vermeye özen gösterirdi (Müs-